

**СЛУЧАИТЕ ‘ГЛАВЕН ЛИЧЕН ГЛАГОЛ + ИНФИНИТИВ С
РАЗЛИЧНИ ПОДЛОЗИ’ В СЪВРЕМЕННИЯ ИТАЛИАНСКИ И
ТЕХНИТЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ**

Мария Ладовинска
(Нов български университет)

L'articolo esamina i casi in cui il soggetto dell'infinito in italiano moderno non coincide con il soggetto del verbo reggente personale. Sono stati presi in considerazione i punti di vista di cinque testi autorevoli rappresentativi di approcci diversi e di epoche diverse. Alla ricerca di una descrizione sistematica del problema e di conclusioni, nell'articolo si cerca di trovare una spiegazione del fenomeno fuori dell'ambito della sintassi.

Темата на настоящото изложение се породи по време на проучванията ми върху инфинитива в съвременния италиански език. Вниманието ми привлякоха случаите, в които инфинитивът се употребява, въпреки че подлогът му е различен от този на главния личен глагол. Издирването на информация в достъпната ми литература не доведе до откриване на систематично изложение върху проблема, въпреки немалкото бележки, с различна степен на подробност, разпръснати в консултираните източници. Първата част на статията е посветена на критичен анализ на разглежданите случаи, без претенции за изчерпателност. Втората част представя теоретичните размисли, които се породиха в хода на изследването.

Послужила съм си с пет авторитетни текста, представителни за различни подходи и епохи, за да опиша разглежданите случаи чрез гледните точки на различни автори. Първите три текста са от нормативен характер - “Sintassi italiana dell’uso moderno” на Рафаеле Форначари, граматика от далечната 1881 г.; том II, глава I на “Grammatica italiana” на Морети и Орвието, както и “Grammatica italiana” на Лука Сериани. Останалите два текста са том II на “Grande grammatica italiana di consultazione” (основаваща се на идеите на генеративната граматика) под редакцията

на Лоренцо Ренци, по-точно глава IX - "Frase subordinate all'infinito" („Подчинени инфинитивни изречения“), и повлияната от структурализма монография "La sintassi dell'infinito in italiano moderno" („Синтаксис на инфинитива в съвременния италиански език“) на датската италианистка Гунвер Сkjоуте.

Наложително е да се отбележи, че като описват случаите на несъвпадение на подлозите (този на подчинения глагол в инфинитив и този на управляващия глагол), авторите на тези текстове подчертават неизменно, че задължително условие за съществуването на подобна употреба е наличието на някакво допълнение в главното изречение, което да предизвестява подлога на инфинитива.

Описанието на начините, по които разглежданото езиково явление се тълкува от авторите на петте текста, следва хронологията на издаването им, като започва от теоретичната база на нормативната граматика.

1. Рафаеле Форначари

Форначари обръща внимание на подлога на инфинитива в глава XX на първа част на граматиката, посветена на употребата на частите на речта и в глава V на втората ѝ част, в която се разглежда употребата на простото изречение. Авторът се ограничава с констатацията, че „инфинитивът, използван като глагол, може да представлява елиптично изречение (с подразбран подлог, защото е неопределен или защото е ясен сам по себе си), а може да бъде и цяло изречение със свой подлог“ (Fornaciari, 1881 I, p. 121, мой превод). За възможното различие между подлозите на инфинитива и на управляващия го глагол, Форначари споменава по повод на употребата на инфинитива като цяло изречение. Такава употреба, според автора, е налице, „когато е необходимо да се изрази подлогът или защото е различен от този на главното изречение, или защото е нужно да бъде подчертан...“ (Fornaciari, 1881 I, p. 124, мой превод). При описанието на поведението на подлога на инфинитива, Форначари не стига по-далече от конструкциите с каузативни глаголи и тези с глаголи за сетивно възприятие. По-нататък, по повод употребата на простото изречение, ученият споменава подлога на инфинитива в рамките на подчинените подложни и допълнителни изречения, без да се задълбочава в проблема.

2. Морети и Орвието

Морети и Орвието разглеждат въпроса за нееднаквостта на подлозите с оглед на видовете подчинени изречения с инфинитив, в които явлението е налице – става въпрос за подчиненото подложно (вж. Moretti & Orvieto, 1980, pp. 28-34), инфинитивно (пак там, сс. 23-27), допълнително изречение (пак там, сс. 35-40), както и за подчинените изречения за причина (пак там, сс. 47-53), за сравнение (пак там, сс. 54-55), за цел (пак там, сс. 69-83), за място (пак там, сс. 86-88) и за време (пак там, сс. 93-98).

Важно е да се подчертае, че всеки път, когато изтъкват нееднаквостта на двата подлога (този на подчинения глагол в инфинитив и този на управляващия глагол), авторите внасят уточнението, че наложително условие за съществуването на подобна употреба е наличието на някакво допълнение в главното изречение, което да предизвестява подлога на инфинитива.

3. Лука Сериани

Като изброява различните видове подчинени изречения, Сериани разглежда и имплицитните им варианти. Авторът споменава съвсем накратко случаите на допустимо несъвпадение на двата подлога като мотивира тази употреба, в малкото случаи, в които дава оскъдно обяснение, с наличието на допълнение в главното изречение, което съвпада с подлога на глагола в инфинитив. В нормативната граматика на Сериани проблемът за подчинените имплицитни изречения с инфинитив, чийто подлог е различен от този на управляващия глагол, е споменат по повод на подчинените допълнителни изречения (срв. Serianni, 1989, pp. 552-553), на подчинените изречения за причина (пак там, с. 580) и на подчинените изречения за цел (пак там, с. 581).

4. Гунвер Скюте

В монографията “La sintassi dell’infinito in italiano moderno” („Синтаксис на инфинитива в съвременния италиански език“), датската италианистка Гунвер Скюте, последовател на повлияния от американския структурализъм датски лингвист Кнуд Тогеби, предлага подробно описание на „ситуациите, в които инфинитивът или инфинитивната синтагма са пряко подчинени на някакъв глагол“ (Skytte, 1983, p. 38). Различните случаи на нееднаквост на подлозите на инфинитива и на управляващия глагол се разглеждат по повод на каузативните конструкции „fare (карам) / lasciare

(оставям) + инфинитив“ (пак там, сс. 53 и сл.), „глагол за сетивно възприятие + инфинитив“ (пак там, сс. 247 и сл.), „глагол + предлога ‘di’ + инфинитив“ (пак там, сс. 115 и сл.), „глагол + предлога ‘a’ + инфинитив“ (пак там, сс. 208 и сл.) и „глагол + инфинитивна конструкция със собствен подлог“ (пак там, сс. 292 и сл.). В тези конструкции подлогът на инфинитива има за antecedent някакво допълнение в главното изречение.

4.1 Конструкцията „fare (карам) / lasciare (оставям) + инфинитив“

Датската изследователка стига до най-малки подробности като описва различните видове конструкции. От обобщението на немалкото страници се оказва, че в случая на „fare (карам) / lasciare (оставям) + инфинитив“ елементът, който предшества подлога на инфинитива зависи обикновено от семантико-синтактичната природа на самия инфинитив (преходен, непреходен, възвратен глагол).

Инфинитивът на преходния глагол предполага логически подлог на инфинитива (S₂) във функция на непряко (дателно) допълнение (OD₁) или на допълнение, означаващо вършителя на действието (агентно допълнение) на главния глагол (Skytte, 1983, pp. 63-64):

Quando poi *ti* *facevo notare* che toccare un albero non è per niente diverso dal toccare un qualsiasi essere vivente... (Tamaro, 1996, p. 53) – S₂ = OD₁.

Когато те карах да обърнеш внимание, че да докоснеш едно дърво не е никак по-различно от това да докоснеш което и да е друго живо същество...¹ – S₂ = OD₁.

La sera, dopo il lavoro, e le domeniche, *si era fatto aiutare dal cognato*... (Baricco, 2006, p.11) – S₂ = *complemento d'agente del verbo reggente*.

Вечерно време след работа и в неделните дни му беше помагал зетят... – S₂ = *агентно допълнение на главния глагол*.

Изключение е появата на логически подлог на инфинитива във функция на пряко допълнение, на управляващия глагол, но и в този случай е формулирано правило.

---

¹ Преводите на български са мои (М.Л.) и дават относителна представа за предмета на изследване в италианския език.

С инфинитив на непреходен или възвратен глагол, S₂ е изразен чрез прякото допълнение на главния глагол (O₁):

Staccò un blues che *avrebbe fatto piangere* anche **un macchinista Tedesco**... (Baricco, 2006, p. 40) – S₂ = O₁

Извири един блус, които щеше да разплаче и немски машинист... – S₂ = O₁

(...) *non riusciva a farlo parlare* (Pirajno, cit. in Skytte, 1983 I, p. 66) – S₂ = O₁

(...) не успяваше да го накара да говори – S₂ = O₁

In ginocchio, **la farò mettere!** (Fabbri, cit. in Skytte, 1983 I, p. 65) – S₂ = O₁

Ще я накарам да падне на колене! – S₂ = O₁

Li lasciarono fermarsi a guardarla... (Fenoglio, cit. in Skytte, 1983 I, p. 65) – S₂ = O₁

Оставиха ги да спрат да я погледат... – S₂ = O₁

4.2 Конструкцията „глагол за сетивно възприятие + инфинитив“

В рамките на конструкцията „глагол за сетивно възприятие + инфинитив“ Г. Скуте разграничава глаголите “sentire” (слушам) и “vedere” (виждам) от всички останали глаголи за сетивно възприятие, тъй като понякога двата глагола се свързват с инфинитив по подобие на конструкцията „fare (карам) / lasciare (оставям) + инфинитив“, т.е. отново елементът, който предшества S₂ зависи от семантико-синтактичната природа на глагола в инфинитив.

Гунвер Скуте дефинира конструкцията, образувана от глагол за сетивно възприятие и инфинитив като съдържаща глагол в деятелен или страдателен залог, който означава сетивно възприятие или който имайки това значение като латентна възможност, придобива значение за възприятие в конструкцията „глагол за сетивно възприятие + инфинитив“. Авторката констатира конструкцията със следните глаголи за сетивно възприятие (според честотата им): vedere (виждам), sentire (слушам), udire (чувам), intendere (разбирам, узнавам), guardare (гледам), osservare (наблюдавам), avvertire (чувствам, усещам), ascoltare (слушам), seguire (следвам, проследявам), attendere (чакам, очаквам), scorgere (забелязвам), mirare (съзерцавам), notare (забелязвам), sorprendere (изненадвам), immaginare (представям си), spiare

(шпионирам, дебна), *ricordare* (помня, спомням си), *cogliere* (долавям, усещам). Авторката отбелязва, че някои от тези глаголи сами по себе си не могат да бъдат наречени глаголи за сетивно възприятие, но придобиват такова значение в конкретния контекст (Skytte, 1983, pp. 247-252).

Изключения не липсват, но авторката намира обяснение за появата им. С останалите глаголи за сетивно възприятие $S_2 = O_1$, независимо от семантико-семантичната същност на инфинитива²:

Sentivo bisbigliare dai grandi cose terribili... (Tamaro, 1996, p.154) – $S_2 = \text{complemento d'agente del verbo reggente}$

Чувах възрастните да шушукат ужасни неща... – $S_2 = \text{агентно допълнение на управляващия глагол}$

No detto addio ai miracoli quando *ho visto ridere gli uomini*... (Baricco, 2006, p. 59) – $S_2 = O_1$

Казах сбогом на чудесата, когато видях мъжете да се смеят... – $S_2 = O_1$

Appena chiudevo gli occhi *sentivo la stoffa del materasso* sotto la schiena *trasformarsi* in fiamme (...) (Tamaro, 1996, p. 57) – $S_2 = O_1$

Щом затворех очи, усещах как дюшекът под гърба ми се превръща в пламъци... – $S_2 = O_1$

La guardavo chiudere a uno a uno i cassetti,... (Marghieri, cit. in Skytte, 1983 II, p. 258) – $S_2 = O_1$

Гледях я как затвара едно по едно чекмеджетата,... – $S_2 = O_1$

Sotto le tue parole *percepivo ribollire l'energia*... (Tamaro, 1996, p. 23) – $S_2 = O_1$

Зад твоите думи усещах да кипи енергията... – $S_2 = O_1$

(...) *lo udivo levarsi, e uscire nel corridoio*... (Morante, cit. in Skytte, 1983 II, p. 261) – $S_2 = O_1$

(...) чувах го да става и да излиза в коридора... – $S_2 = O_1$

4.3 Конструкцията „глагол + предлога ‘di’ + инфинитив“

---

² Преводите на български са мои (М.Л.) и дават относителна представа за предмета на изследване в италианския език.

В конструкцията „глагол + предлога ‘di’ + инфинитив“ при наличие на различни подлози много често S_2 бива изразен под формата на O_1 или OD_1 според семантиката на управляващия глагол:

(...) *mi pregò lo stesso di interrompere* le mie uscite solitarie. (Tamaro, 1996, p.102) – $S_2 = O_1$

(...) въпреки това ме помоли да прекратя самотните си разходки. – $S_2 = O_1$

(...) era lui che *mi impediva di andare avanti*. (Tamaro, 1996, p. 98) – $S_2 = OD_1$

(...) именно той ми пречеше да вървя напред. – $S_2 = OD_1$

Датската италианистка подрежда глаголите, които са част от тази конструкция и допускат $S_2 \neq S_1$ в няколко групи според семантико-синтактични критерии. Глаголите от първата група изразяват заповед или позволение, а инфинитивът, който ги следва може да бъде заместен със съществително или с кратката форма на личното местоимение за трето лице, ед.ч. – ‘lo’. Логическият подлог на инфинитива (S_2), с който са свързани посредством предлога ‘di’ е представен от дателното допълнение на управляващия глагол (OD_1) (Skytte, 1983, pp. 165-169). Глаголите от тази първа група са следните: *accordare* (разрешавам, отпускам), *chiedere* (питам, искам), *comandare* (заповядвам), *concedere* (позволявам, разрешавам), *consentire* (позволявам, допускам), *consigliare* (съветвам, препоръчвам), *dettare* (диктувам), *dire* (казвам), *domandare* (питам, искам), *impedire* (възпрепятствам, преча), *imporre* (налагам), *ingiungere* (заповядвам, налагам), *intimare* (заповядвам, нареждам), *invocare* (призовавам, моля, искам), *lasciare* (оставям), *mormorare* (мърморя), *ordinare* (заповядвам), *perdonare* (прощавам), *permettere* (позволявам), *proibire* (забранявам), *proporre* (предлагам), *raccomandare* (препоръчвам, съветвам, моля), *rendere possibile* (правя възможно), *ripetere* (повтарям), *scrivere* (пиша), *suggerire* (подказвам), *urlare* (викам, крещя), *vietare* (забранявам) (Skytte, 1983, p. 169).

Глаголите от втората група принадлежат също на семантичното поле на заповедта и разрешението, но инфинитивът, който ги следва не подлежи на заместване нито със съществително, нито с лично местоимение и освен това логическият му подлог съвпада ту с прякото допълнение, ту с дателното допълнение на управляващия глагол (вж. Skytte, 1983, pp. 169-170). Към тази втора група авторката причислява

следните глаголи и изрази: *accennare* (намеквам, загатвам), *ammonire* (предупреждавам), *dar modo* (давам възможност), *dar occasione* (давам възможност), *dar tempo* (давам време), *far cenno* (намеквам), *far segno* (давам знак), *rispondere* (отговарям), *scongiurare* (умолявам, заклевам) (Skytte, 1983, p. 170).

Глаголите от третата група в семантично отношение означават „моля“, „умолявам“, „благодаря“ или „обвинявам“. Инфинитивът, който ги следва може да бъде заместен от предлога ‘di’+съществително или от частицата ‘ne’, а логическият му подлог е изразен от прякото допълнение на управляващия глагол (O_1). Скюте изброява следните глаголи в тази група: *accusare* (обвинявам), *avvertire* (предупреждавам), *consolare* (утешавам), *incaricare* (натоварвам, възлагам), *pregare* (моля), *punire* (наказвам), *rimproverare* (укорявам), *ringraziare* (благодаря), *sospettare* (подозирам), *supplicare* (умолявам) (Skytte, 1983, pp. 170-172).

4.4 Конструкцията „глагол + предлога ‘а’ + инфинитив“

Що се отнася до конструкцията „глагол + предлога ‘а’ + инфинитив“ при наличие на различни подлози, одушевеният логически подлог на инфинитива (S_2) се оказва изразен от прякото допълнение на управляващия глагол (O_1), с изключение на глагола “*insegnare*” (преподавам) и на израза “*dare a intendere*” (давам да се разбере), които изискват $S_2 = OD_1$ (Skytte, 1983, pp. 208-215):

Mi hanno invitata ad andare con loro. (Tamaro, 1996, p. 77) – $S_2 = O_1$

Поканиха ме да отида с тях. – $S_2 = O_1$

Ti ricordi quando ti insegnavo a cucinare le crêpes?, (Tamaro, 1996, p. 63) – $S_2 = OD_1$

Спомняш ли си когато те учих да правиш палачинки? – $S_2 = OD_1$

В семантично отношение за глаголите от тази група е характерна идеята за движение, в пряк или преносен смисъл. Движението е насочено към някакъв обект S_2 , който е различен от S_1 , като движението цели да накара S_2 да изпълни основното действие, изразено от инфинитива (Skytte, 1983, p. 208).

Гунвер Скюте изрежда следните глаголи като възможни управляващи глаголи в конструкцията „глагол + предлога ‘а’ + инфинитив“ при наличие на различни подлози: *aiutare* (помагам), *ammettere* (допускам), *ammonire* (предупреждавам), *apprendere*

(разбирам), autorizzare (упълномощавам), avvertire (предупреждавам), avvezzare (приучавам, създавам навик), chiamare (викам, повиквам), condannare (осъждам), condurre (вода), consigliare (съветвам), convincere (убеждавам), costringere (принуждавам), dare (a intendere) (давам да се разбере), decidere (решавам), determinare (определям), diffidare (съмнявам се), esortare (увещавам, насърчавам, подтиквам), incitare (подбуждам, подтиквам, насърчавам), incoraggiare (насърчавам, окуражавам), indurre (подбуждам, подтиквам), insegnare (преподавам, уча), invitare (каня), invogliare (предразполагам, настройвам), interessare (интересувам), istigare (подстрекавам), mandare (пращам), menare (вода), mettere (слагам), muovere (движа), obbligare (задължавам), portare (нося), provocare (предизвиквам), ridurre (докарвам, свеждам), scongiurare (умолявам, заклевам), scoraggiare a/da (обезкуражавам), sedurre (съблазнявам), sfidare (предизвиквам), sollecitare (подтиквам, искам, моля настойчиво), spedire (изпращам), spingere (подтиквам), stimolare (стимулирам), supplicare (умолявам), tentare (опитвам), trarre (извличам), trascinare (влека, увличам) (Skytte, 1983, pp. 208-209).

4.5 Конструкцията „глагол + инфинитивна конструкция със собствен подлог“

Конструкцията „глагол + инфинитивна конструкция със собствен подлог“ се нарича така именно защото, за разлика от четирите разгледани дотук конструкции, инфинитивът има свой изразен подлог, който е различен от подлога, прякото допълнение или дателното допълнение на управляващия глагол (Skytte, 1983, p. 294):

aveva dichiarato essere necessario questo comportamento (Skytte, 1983 II, p. 294).

беше обявил това поведение за необходимо.

Глаголите, които управляват тази конструкция принадлежат на семантичната сфера, която включва различните нюанси между „декларация“ и „мнение“, или глаголите придобиват този смисъл в конкретния контекст. Авторката изброява като управляващи конструкцията следните глаголи: affermare (твърдя), aggiungere (добавям), assumere (допускам), chiarire (изяснявам), confermare (потвърждавам), conoscere (зная, познавам), dare a intendere (давам да се разбере), dichiarare (заявявам), dire (казвам), (non) dubitare (съмнявам се, не се съмнявам), immaginare (представям си),

intendere (разбирам, научавам, узнавам), pensare (мисля), reputare (считам, смятам), ribadire (потвърждавам), ricordare (помня), sapere (зная), scoprire (откривам), scrivere (пиша), sentire (чувам, чувствам), sostenere (твърдя), sottolineare (подчертавам), spiegare (обяснявам) (Skytte, 1983, p. 302).

5. Grande grammatica italiana di consultazione

За да е по-пълна картината остава да бъде разгледана глава IX на **“Grande grammatica italiana di consultazione”**, озаглавена „Подчинени изречения в инфинитив“.

Случаите, в които подлозите на главния глагол и на инфинитива са различни намираме описани по повод на каузативната конструкция, на конструкцията с глагол за сетивно възприятие и на управляваните изречения от типа „предлог ‘di’ + инфинитив” и “предлог ‘a’ + инфинитив“.

5.1 Конструкциите „предлог ‘di’ + инфинитив” и “предлог ‘a’ + инфинитив“

Подчинените инфинитивни изречения, въведени от предлозите ‘di’ и ‘a’, са част от т. нар. **управлявани изречения**, наречени така именно защото предполагат наличието на елемент, който „управлява“ неизразения подлог на инфинитива (Skytte et al., 2001, p. 484). Авторите обясняват, че „по принцип инфинитивните изречения съществуват без изразен подлог... Когато подлогът не е изразен, той може да има, според функцията на инфинитивното изречение, на главния глагол и на контекста, или твърде обща интерпретация “È possibile uscire tutte le sere” = Възможно е да се излиза всяка вечер («si può uscire tutte le sere» = може да се излиза всяка вечер), или определена интерпретация, при която неизразеният подлог на инфинитива се съотнася с елемент от самото изречение.“ Отношението между този елемент и неизразения подлог на инфинитива се нарича „управление“ и именно този елемент („управляващият“) „управлява неизразения подлог на подчиненото инфинитивно изречение“³.

Всъщност, подчинените инфинитивни изречения, въведени от предлозите ‘di’ и ‘a’, които авторите на *Grande grammatica italiana di consultazione* наричат

---

³ Вместо буквалния превод на италианските термини ‘controllo’(контрол), ‘controllato’ (контролиран) и ‘frasi a controllo’ (контролирани изречения) предпочетени са съответно термините ‘управление’, ‘управляван’ и ‘управлявани изречения’, предвид факта, че става въпрос за семантично управление, описано и за българския език, макар и в по-различен контекст (срв. Алмалех, 2000, <http://eprints.nbu.bg/339/1/SEM.GOVER.pdf>).

конструкцията „предлог ‘di’+инфинитив” и “предлог ‘a’+инфинитив“ са същите, които Г. Скюте разглежда под наименованията „глагол+предлог ‘di’+инфинитив” и „глагол+предлог ‘a’+инфинитив“.

Авторите на глава IX на *Grande grammatica italiana di consultazione* описват глаголите, които управляват конструкцията „предлог ‘di’ + инфинитив“ като принадлежащи на сферата на „мисловните дейности“. Въз основа на елемента, който управлява връзката с неизразения подлог на инфинитивното изречение, глаголите от тази група предполагат като управляващ елемент или непрякото допълнение (“**Gli** consigliò di presentarsi” = Препоръча му да се представи – Skytte et al., 2001, p. 527), или прякото допълнение (“Pregò **il figlio** di aiutarlo” = Помоли сина си да му помогне – пак там, с. 527). Глаголите от първата подгрупа принадлежат като семантика изключително на групата на глаголите, които означават заповед или разрешение (или глаголи, които могат да придобиват такова значение). Към тази група авторите причисляват глаголите “chiedere” (питам, искам), “comandare” (заповядвам), “dire” (казвам), “domandare” (питам, искам), “impedire” (преча, възпрепятствам), “imporre” (налагам), “ingiungere” (заповядвам, нареждам), “ordinare” (заповядвам), “perdonare” (прощавам), “permettere” (разрешавам), “proibire” (забранявам), “proporre” (предлагам), “raccomandare” (препоръчвам), “scrivere” (пиша), “suggerire” (съветвам, подсказвам), “vietare” (забранявам) (пак там, с. 527). Глаголите от втората подгрупа са глаголи като “accusare” (обвинявам), “ammonire” (предупреждавам), “incaricare” (натоварвам, възлагам), “pregare” (моля), “punire” (наказвам), “rimproverare” (укорявам), “ringraziare” (благодаря), “scongiurare” (умолявам, заклевам) (пак там, с. 527).

Глаголите, които образуват конструкция с „предлог ‘a’ + инфинитив“ при наличие на различни подлози, могат да бъдат разпределени, от семантична гледна точка, в две групи. Според авторите, глаголите от първата група изразяват „състояние или движение във физически или в преносен смисъл“ и предполагат като управляващ елемент прякото допълнение. Тези глаголи са “condurre” (водя, отвеждам), “mandare” (пращам, изпращам), “portare” (нося), “spedire” (пращам, изпращам), “trascinare” (повличам, увличам) (пак там, с. 531):

Tante volte ho provato ... a spiegarle il percorso che **mi** aveva portato ad allontanarmi da lei.
(Tamaro, 1996, p. 144)

Много пъти съм се опитвала ... да ѝ обясня причините, които ме бяха накарали да се отдалеча от нея.⁴

Глаголите от втората група изразяват „склонност, пасивно поведение на ума (състояние) или активно поведение на ума (тенденция, желание)“ и имат за управляващ елемент прякото допълнение, с изключение на глагола “*insegnare*” (преподавам), който изисква като управляващ елемент непряко допълнение. Към тази група авторите причисляват: “*aiutare*” (помагам), “*autorizzare*” (упълномощавам), “*chiamare*” (викам, повиквам), “*condannare*” (осъждам), “*convincere*” (убеждавам), “*esortare*” (увещавам, насърчавам, подтиквам), “*incitare*” (подбуждам, подтиквам, насърчавам), “*incoraggiare*” (насърчавам, окуражавам), “*indurre*” (подбуждам, подтиквам), “*invitare*” (каня), “*obbligare*” (задължавам), “*sollecitare*” (подтиквам) (Skytte et al., 2001, p. 531):

Cercavo un segno, qualcosa che *mi aiutasse a capire* che direzione aveva preso la sua vita. (Tamaro, 1996, p. 48)

Търсех някакъв знак, нещо, което да ми помогне да разбере каква посока беше поел животът ѝ.

Mi hanno invitata ad andare con loro. (Tamaro, 1996, p. 77)

Поканиха ме да отида с тях.

Ti ricordi quando *ti insegnavo a cucinare* le crêpes? (Tamaro, 1996, p. 63)

Спомняш ли си когато те учих да правиш палачинки?

Възможността неявният инфинитивен подлог в двете разглеждани конструкции да се съотнася с различен елемент от главното изречение намира своето обяснение в специализираната литература и на български (Алмалех и др., 2000, сс. 95-102), и на италиански (Simone, 2008, pp. 285, 359), която разглежда разликата между подлог и агент (на италиански – ‘soggetto’ и ‘attore’/‘agente’). Алмалех изтъква, че „отлично обяснение за това разминаване между семантичен вършител и подлог (...) е теорията

---

⁴ Преводите на български са мои (М.Л.) и дават относителна представа за предмета на изследване в италианския език.

за семантичните роли“, за чиито автори се считат Чарлз Филмор и Ал. Теодоров-Балан (Алмалех и др., 2000, с. 95). Италианският лингвист Рафаеле Симоне нарича подлога и агента две функции, които или съвпадат, или се различават понякога парадоксално (Simone, 2008, p. 359). Симоне дава пример със следното изречение: “Carlo prega Luigi di restare a casa” (Карло моли Луиджи да остане вкъщи), в което „Луиджи“ формално е пряко допълнение на глагола „моли“, но същевременно е и агент на „да остане вкъщи“ (пак там).

Теорията за семантичните роли и разграничението между повърхнинна и дълбинна структура, обясняват явлението контролирани изречения (Simone, 2008, p. 370). В едно контролирано изречение като “Luisa ha consigliato a Carlo di uscire” (Луиза препоръча на Карло да излезе), повърхнинната структура не разкрива подлога на инфинитива “uscire”. Единствено проследяването на дълбинната структура дава възможност да изпъкнат подлозите на двете сказуеми – на спрегнатия глагол “ha consigliato” (препоръча) и на инфинитива “uscire” (излизам), като указва, че съществува корелативна връзка между експлицитния аргумент “a Carlo” (на Карло) и неизразения подлог на инфинитива “uscire” (Simone, 2008, pp. 370-371).

В този смисъл, управляващият елемент на неизразения инфинитивен подлог в конструкциите „предлог ‘di’+инфинитив” и “предлог ‘a’+инфинитив“ представлява агент за подчиненото инфинитивно изречение. Същият този управляващ елемент има функция ту на пряко, ту на непряко допълнение на главното изречение в зависимост от семантиката на главния глагол.

5.2 Каузативната конструкция и конструкцията с глаголи за сетивно възприятие

Глаголите, които участват в **каузативната конструкция** са каузативните “fare” (карам) и “lasciare” (оставям), както и четирите глагола за сетивно възприятие “intendere” (възнамерявам), “sentire” (слушам), “udire” (чувам) и “vedere” (виждам) (Skytte et al., 2001, p. 499). Те управляват инфинитив, чийто логически подлог е винаги различен от този на главния глагол. За да очертаят случаите, в които тези глаголи образуват каузативна конструкция, авторите си служат с няколко синтактични критерия (пак там, сс. 501-503) – позицията на клитиките, образуването на страдателен залог с частицата “si”, отрицанието на инфинитива, простата форма на инфинитива.

Като доказателство за факта, че всички тези глаголи, с изключение на *fare* (*карам*), само при определени обстоятелства участват в каузативна конструкция, авторите разглеждат и нейната противоположност – **конструкцията с глаголи за сетивно възприятие** (пак там, сс. 509-513), която се появява с всички останали глаголи за сетивно възприятие, както и с четирите изброени, когато синтактичният контекст е различен от току-що описания⁵. Авторите уточняват, че „в конструкция с глаголи за сетивно възприятие глаголът управлява пряко допълнение и подчинено изречение с инфинитив, въведено без предлог, чийто неизразен подлог се управлява от прякото допълнение: “*Maria ha sentito Piero suonare il pianoforte*” (Мария чу Пиеро да свири на пиано)“ (пак там, с. 509, мой превод).

Що се отнася до подлога на инфинитива в каузативната конструкция, семантико-синтактичната му природа зависи от семантико-синтактичната природа на инфинитива. Посочват се същите закономерности както при Г. Скуте – подлогът на инфинитива на непреходните глаголи се появява като пряко допълнение на глаголната конструкция (пак там, с. 503); инфинитивът на преходните глаголи предполага логически подлог, изразен от непряко (дателно) допълнение или от допълнение, означаващо вършителя на действието (агентно допълнение) (пак там, с. 507); за възвратните глаголи в инфинитив важи същото като за останалите непреходни глаголи (пак там, с. 509).

Авторите изтъкват като най-отчетлива разлика между двата вида конструкции тази, свързана със синтаксиса на подлога. В конструкцията с глаголи за сетивно възприятие аргументната структура на инфинитива остава постоянна – т. е. инфинитивният подлог винаги е представен от прякото допълнение на главния глагол независимо от семантико-синтактичната функция на инфинитива (преходен или непреходен глагол): “*L’ho sentito suonare il pianoforte*” = Чух го да свири на пиано (пак

---

⁵ Срв. Skytte et al., 2001, p. 511: „Конструкцията с глаголи за сетивно възприятие се управлява от следните глаголи: а) “*intendere*” (*възнамерявам*), “*sentire*” (*слушам*), “*udire*” (*чувам*) и “*vedere*” (*виждам*), които се употребяват и в каузативната конструкция; б) “*lasciare*” (*оставям*), но само в някои разновидности на италианския (...); в) “*ascoltare*” (*слушам*), “*avvertire*” (*усещам*), “*guardare*” (*гледам*), “*mirare*” (*гледам, наблюдавам*), “*notare*” (*забелязвам*), “*osservare*” (*наблюдавам*), “*scorgere*” (*зървам, забелязвам*), “*spiare*” (*наблюдавам скришом, следя*); г) някои глаголи, които придобиват значение за сетивно възприятие в тази конструкция – “*immaginare*” (*представям си, предполагам, мисля, смятам*), “*cogliere*” (*улавям,хващам*), “*ricordare*” (*помня,напомням,спомням си*), “*seguire*” (*следвам,проследявам*).“ (мой превод)

там, с. 512). В каузативната конструкция аргументната структура на инфинитива не е постоянна, тъй като семантико-синтактичната природа на подлога на инфинитива зависи от семантико-синтактичната природа на инфинитива – подлогът може да се появява като пряко допълнение, като непряко или като агентно допълнение.

6. Изводи

Направеният дотук преглед разкрива доста сложна ситуация, характеризираща се с множество възможни случаи, сред които е трудно да се търси систематичност. Понякога даден случай предполага няколко решения или изключения, което усложнява картината още повече. Ако приложим семантико-синтактичен критерий към това многообразие от конструкции (главен глагол + инфинитив с различни подлози), бихме могли да ги обособим по следния начин:

А) Конструкции, в които подлогът на инфинитива зависи от семантико-синтактичната природа на инфинитива (преходен, непреходен, възвратен); казано другояче – аргументната структура на инфинитива не е постоянна.

Б) Конструкции, в които подлогът на инфинитива зависи от семантико-синтактичната природа на управляващия глагол; т.е. аргументната структура на инфинитива е неизменяема.

В) Една единствена конструкция с изключително ограничена употреба в съвременния италиански, чийто инфинитив се явява с изразен подлог.

В търсене на яснота се опитам да обобщя гледните точки на петте разгледани текста и да подреда отделните случаи на „главен глагол + инфинитив с различни подлози“ с оглед на синтактичната функция на подлога на инфинитива по отношение на управляващия глагол. Резултатите от този преглед показват колко би било трудно да се дадат правила за синтактичната функция на подлога на инфинитива, тъй като почти винаги съществуват едновременно двете възможности – функция както на пряко допълнение, така и на непряко допълнение на главния глагол.

Освен тези изводи, критичният преглед на случаите ‘главен личен глагол + инфинитив с различни подлози’ ме подтикна да потърся обяснение извън сферата на синтаксиса:

А) Фактът, че подлогът на инфинитива може да бъде изразен синтактично с различни видове допълнения, показва, че той е логико-семантичен, а не синтактичен подлог.

Б) Подразбраният подлог превръща разглежданите конструкции в израз на принципа на езиковата икономия.

В) Щом подлогът бива изразен чрез допълнение, би могло да се предположи, че става въпрос за семантично управление. Очевидно синтаксисът налага неексплициране като част на изречението на семантичния подлог на инфинитива, а представянето му като друга част на изречението – допълнение.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Алмалех, М. (2000). Още един вид семантично управление: реktionно семантично управление в българския език и иврит. *Съпоставително езикознание*, бр. 1, 70-91. Посетен юни 2015 г. <http://eprints.nbu.bg/339/1/SEM.GOVER.pdf>
- Алмалех М., Бояджиев Ж., Москов М. (2000). *Увод в езикознанието. Помагало за студентите филолози*. София: КК „Труд“.
- Baricco, A. (2006/1994). *Novecento*. Milano: Feltrinelli.
- Fornaciari, R. (1881). *Sintassi italiana dell'uso moderno*. Firenze: Sansoni Editore.
- Moretti, G. B., Orvieto, G. R. (1980). Il verbo. In: G.B. Moretti & G. R. Orvieto (Eds.). *Grammatica italiana*, voll. I e II. Perugia: Benucci, 7-122.
- Serianni, L. (1989). *Grammatica italiana. Italiano comune e lingua letteraria*. Torino: UTET.
- Simone, R. (2008). *Fondamenti di linguistica*. Roma: Laterza.
- Skytte, G. (1983). *La sintassi dell'infinito in italiano moderno*. Copenhagen: Munksgaards.
- Skytte, G., Salvi, G., & Manzini, M. R. (2001). Frasi subordinate all'infinito. In: G. Salvi & L. Renzi (Eds.). *Grande grammatica italiana di consultazione*, vol. II, cap. IX. Bologna: Il Mulino, 483-569.
- Tamaro, S. (1996/1994). *Va' dove ti porta il cuore*. Milano: Feltrinelli.

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

S₁ = подлог на главния глагол

S₂ = логически подлог на инфинитива

OD₁ = непряко (дателно) допълнение на главния глагол

O₁ = пряко допълнение на главния глагол